

فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، سال ۶، شماره پیاپی ۲۲، تابستان ۱۳۹۵

شاپای چاپی: ۶۷۳۵-۲۲۵۱ - شاپای الکترونیکی: ۷۰۵۱-۲۴۲۳

<http://jzpm.miau.ac.ir>

ارزیابی شاخص‌های گردشگری پایدار روستایی از منظر جامعه محلی و گردشگران (مطالعه موردی: شهرستان نیر)

ارسطو یاری حصار^۱: استادیار گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

سهیلا باختر: کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

دریافت: ۱۳۹۳/۱۰/۱۵ صص ۱۳۴-۱۲۱ پذیرش: ۱۳۹۳/۱۲/۲۸

چکیده

گردشگری روستایی بواسطه پیوندها و تعاملاتی که با محیط زیست و جاذبه‌های طبیعی و جوامع محلی برقرار می‌کند، پیامدهای قابل توجهی در ابعاد مثبت و منفی از خود در محیط‌های انسانی و طبیعی بر جای می‌گذارد. از جمله این پیامدها، تأثیرات رواج گردشگری بر پایداری جوامع محلی است، پیامدی که اگر چه ظواهر آن تا حدودی مشخص است چارچوب‌های روش‌شناختی محدودی در این حوزه ارائه شده است. مناطق روستایی شهرستان نیر به دلیل موقعیت نسبی و شرایط مساعد جغرافیایی در سال‌های اخیر گردشگران زیادی را جذب نموده و این امر پیامدهایی را در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی در این روستاها ایجاد کرده است. هدف این پژوهش سنجش تأثیرات فعالیت‌های گردشگری بر شاخص‌های توسعه پایدار جامعه مورد مطالعه می‌باشد. این پژوهش بنیادی-اکتشافی بوده و تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش‌های توصیفی-تحلیلی انجام پذیرفته است. داده‌های مورد نیاز در این پژوهش با استفاده از فیش برداری و پرسشنامه گردآوری شده‌اند. به منظور تحلیل جامع وضعیت شاخص‌ها، داده‌های مورد نیاز از طریق دو گروه متفاوت جامعه محلی و گردشگران گردآوری شده است. محدوده مورد مطالعه چهار روستای هدف گردشگری شهرستان نیر (۱۵۵۳ نفر) است. حجم جامعه نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۵۵ نفر برآورد گردید. که به صورت نسبی در بین گروه‌های هدف پخش شده است. به منظور تحلیل موضوع، چارچوبی از ۸۳ شاخص (اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی) به تفکیک جامعه محلی و گردشگران و متناسب با مدل سنجش پایداری پرسکات آلن تدوین و انتخاب شد. نتایج حاصل از مقایسه‌ی نظرات بین جامعه محلی و گردشگران نشان می‌دهد که تفاوت قابل توجهی بین نظرات گردشگران و جامعه محلی در ارتباط با شاخص‌های پایداری وجود دارد به گونه‌ای که جامعه محلی شاخص‌های گردشگری را پادارتر از گردشگران ارزیابی می‌کنند. اما مجموعاً پایداری شاخص‌های مورد مطالعه در محدوده این تحقیق متوسط ارزیابی شده است.

واژه‌های کلیدی: گردشگری روستایی، سنجش، سنجش پایداری، مدل پرسکات آلن، نیر.

^۱ نویسنده مسئول: arastoo.yari@gmail.com، ۰۹۱۲۲۳۰۴۵۵۰

بیان مسأله:

گردشگری بخش مهمی از سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی توسعه کشورهاست (Stasiukynasmet al, 2013:929) بسیاری از کشورها با بکارگیری این رهیافت توانسته‌اند وضعیت خویش را تا حد درخور توجهی بهبود بخشند از این‌رو این صنعت یکی از بزرگ‌ترین فعالیت‌های اقتصادیست که پرشتاب‌ترین رشد را در میان صنایع جهان داراست و عامل مهمی در توسعه اقتصاد ملی و محلی در سراسر جهان محسوب می‌شود (Scott and Lemieux, 2010: 146). گردشگری دارای شاخه‌ها و گونه‌های فراوانی است. یک نوع آن گردشگری روستایی است که شامل محدوده وسیعی از جاذبه‌ها و فعالیت‌هایی است که در زمینه‌های کشاورزی یا غیر شهری تعریف شده است و با سایر بخش‌های گردشگری مانند گردشگری ساحلی، شهری و ... رقابت می‌کند (Irshad, 2010: 3) و دارای خصوصیتی از جمله سکونتگاه‌های کوچک، تراکم کم جمعیت، اقتصاد مبتنی بر جوامع سنتی است (Okech, 2010: 36) که باعث شکوفایی و رونق اقتصاد و ایجاد تنوع در شغل‌های تجاری و صنعتی، افزایش درآمد و تحول توسعه اقتصادی جوامع روستایی می‌شود (Elliott, 1997: 2). بر این اساس روستاها و ساکنان آن از دو جهت با صنعت گردشگری در ارتباط هستند یکی اینکه محیط‌های روستایی به عنوان فضاها و اماکن تفریحی محل مناسبی برای گذران اوقات فراغت گردشگران داخلی به شمار می‌آیند و دیگر اینکه تولیدات آنها اعم از مواد خوراکی و صنایع دستی به گردشگران عرضه شده و از این راه به اقتصاد معیشتی آنها کمک می‌شود (شکور و همکاران، ۱۳۹۰: ۵۹)، از این‌رو گردشگری روستایی بخشی از صنعت بزرگ گردشگری است که نقش مهمی در توانمندسازی مردم محلی و ایجاد تنوع در رشد اقتصادی و نیز ایجاد فرصت‌های شغلی جدید را دارد (همان، ۶۰). نکته قابل توجه آنکه امروزه توسعه گردشگری از رهیافت‌های رایج اقتصاد محور، به سمت رویکرد توسعه پایدار اجتماعات محلی سوق یافته است و سعی دارد با تأثیرگذاری در سه بعد پایداری اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی، ضمن جلب مشارکت جوامع محلی در توسعه اقتصاد ملی از طریق حفاظت از پتانسیل‌ها و حمایت از منابع طبیعی و محیط زیست به توسعه محلی نیز بیانجامد (رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۸۹: ۵). نظر به آنکه ابعاد اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی جوامع روستایی به نسبت سایر جوامع از ظرفیت‌ها و حساسیت‌های بیشتری برخوردار است؛ لذا روی‌آوری به رویکرد توسعه پایدار در گردشگری روستایی که به طور سیستماتیک تمام ابعاد جامعه محلی را درگیر می‌نماید، از اهمیت بسیاری برخوردار است. از این‌رو هرگونه پژوهش در این حوزه مستلزم توجه به ابعاد و مقیاس‌های پایداری است. سنجش سطح پایداری فعالیت‌های گردشگری روستایی و ارزیابی روندهای آن در مقیاس زمان و مکان از جمله موضوعات مهمی است که در سطح جهانی از اهمیت و اقبال زیادی برخوردار شده‌اند.

استان اردبیل به طور عام و شهرستان نیر به طور خاص به واسطه غلبه سیمای روستایی و ظرفیت‌های بالقوه فراوان برای توسعه فعالیت‌های گردشگری روستایی از جمله مناطقی هستند که ضروریست تا از این دریچه مورد مطالعه و بررسی قرار گیرند. این شهرستان دارای چهار روستای هدف گردشگری می‌باشد که به دلیل داشتن چشمه‌های آبگرم، مکان‌های تاریخی و جاذبه‌های طبیعی فراوان سالانه پذیرای گردشگران بسیاری هستند ولیکن فقدان رویه‌های مشخص مدیریتی و نظام‌های برنامه‌ریزی و نظارتی تعریف شده از سوی جامعه محلی و نهادهای مرتبط باعث شده تا همزمان با رونق نسبی فعالیت‌های گردشگری در روستاهای فوق، تحول قابل توجهی در شاخص‌های مختلف اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی نمودار نگردد. لذا ضروریست تا ابعاد مختلف پایداری و شاخص‌های مرتبط با آن در این روستاها با یک دیدگاه نظام‌مند و روش‌شناسی قابل اعتماد مورد ارزیابی جامع قرار گیرد تا بر مبنای نتایج حاصله، راهبردهای توسعه پایدار گردشگری روستایی بر مبنای واقعیات محلی ارائه شود. پژوهش حاضر با هدف کلی سنجش و ارزیابی پایداری گردشگری در مناطق روستایی شهرستان نیر انجام شده است و بدین منظور سؤالات زیر مطرح می‌شوند:

۱. از دیدگاه گردشگران و جامعه محلی شاخص‌های گردشگری در منطقه مورد مطالعه در چه وضعیتی قرار دارند؟
۲. آیا تفاوت قابل توجهی بین نگرش جامعه محلی و گردشگران در ارتباط با سطح شاخص‌های گردشگری پایدار در منطقه مورد مطالعه وجود دارد؟
۳. آیا بین ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی فعالیت‌های گردشگری در شهرستان نیر همسویی وجود دارد؟

پیشینه نظری تحقیق:

سینکلر^۱ (۲۰۰۳) در تحقیقی با هدف شناسایی و بررسی چالش‌های توسعه پایدار گردشگری در گوئیان دریافت این کشور با وجود آنکه استعدادهای زیادی در زمینه گردشگری دارد و می‌تواند از آن برای توسعه درون‌زا استفاده کند مهم‌ترین چالش آن، تأثیرات گردشگران بر محیط زیست منطقه و تخریب آن است. شالم^۲ (۲۰۰۵) نیز با هدف بررسی چالش‌ها و فرصت‌های توسعه پایدار گردشگری در اطراف دریای سرخ نشان داد که وضعیت زیست محیطی منطقه به دلیل ورود گردشگران و تأثیراتی که بر منطقه به جای گذاشته‌اند رو به سمت ناپایداری دارد. همچنین آکا^۳ (۲۰۱۰) در پژوهشی با هدف ارزیابی گردشگری روستایی در ترکیه به این نتیجه دست یافت که کشور ترکیه در زمینه گردشگری روستایی دارای قابلیت‌های زیادی است ولی انگیزه و سرمایه‌گذاری برای آن کافی نبوده است. اوکچ^۴ (۲۰۱۲) در مطالعه‌ای با هدف گردشگری روستایی چاره‌ای برای توسعه پایدار به این نتیجه دست یافت که ریشه اصلی مشکلات اقتصادی و زیست محیطی را می‌توان در بحران‌های در حال ظهور از مصرف ناپایدار و چشم‌اندازهای جدیدی از توسعه پایدار با تمرکز همه جانبه معنوی، اخلاقی، روانی و جسمی توسعه انسانی به جای تسلط مصرف‌گرایی که نیاز زمانه است پیش‌بینی کرد. در پژوهشی دیگر یاری حصار (۱۳۹۰) با هدف سنجش و ارزیابی پایداری سکونتگاه‌های روستایی حوزه تهران دریافت که کلانشهر تهران با وجود اینکه بخش بیشتر منابع را به خود اختصاص داده‌است نه تنها به پایداری سکونتگاه‌های روستایی نیانجامیده است بلکه ناپایداری آنها را نیز دامن زده است. شکور و همکاران (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان ارزیابی سنجش گردشگری پایدار در بهشت ممسنی دریافتند صنعت گردشگری با حل مسائل و مشکلات می‌تواند به توسعه روستایی کمک کند. رضوانی و همکاران (۱۳۹۱) در مطالعه‌ای با عنوان تبیین شاخص‌های محک پایداری در ارزیابی آثار الگوهای گردشگری در نواحی روستایی پیرامون کلانشهرها به این نتیجه رسید که رواج و توسعه گردشگری در نواحی روستایی انواع مختلفی از الگوهای گردشگری روستایی را به وجود آورده است. مولایی هشتجین و ابراهیمی (۱۳۹۳) در پژوهشی که به منظور شناسایی قابلیت‌های گردشگری شهرستان املش انجام دادند دریافتند که جاذبه‌های گردشگری شهرستان این قابلیت را دارد که موجبات رونق و توسعه آن را فراهم نماید و سبب رشد و بالندگی آن گردد.

گردشگری شامل تمام فعالیت‌هایی است که یک گردشگر به دلیل شخصی یا شغلی برای مدتی در مکانی غیر از جایی که در آن زندگی می‌کند انجام می‌دهد (Smid and Zwart, 2003: 233) و رشد گسترده آن از جمله پیامدهای مهم اواخر قرن بیستم است (خانی و همکاران، ۱۳۸۸، ۵۳) که به عنوان گذرگاه توسعه علاوه بر تأمین نیاز گردشگران، تغییرات عمده‌ای در جامعه میزبان (Dwyer et al, 2009: 67)، در ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی به وجود می‌آورد (Liue, 2003, 462) که بسته به شرایط دارای انواع مختلفی است (Cater, 2000: 43). گردشگری روستایی از جمله شاخه‌های گردشگری است که در قرن ۲۱ از اهمیت ویژه و توسعه قابل توجهی برخوردار گردیده است و به یکی از مهم‌ترین مباحث در مجامع علمی جهان تبدیل شده است که دارای زیر شاخه‌های مختلفی همچون "گردشگری مبتنی بر مزرعه"^۵ و "گردشگری خواب و صبحانه"^۶ و غیره است.

بر این مبنا در قطعنامه ۲۱ کنفرانس ریو برای تحقق رهیافت توسعه پایدار گردشگری و ارزیابی پیامدهای آن بر جوامع میزبان، ارزیابی عوامل محیطی، فرهنگی و اقتصادی متأثر از عملیات گردشگری، اندازه‌گیری موفقیت در دستیابی به توسعه پایدار گردشگری مورد توجه برنامه‌ریزان و پژوهشگران قرار گرفت (بدری و همکاران، ۱۳۹۲: ۳۳) و به دنبال آن و کمتر از دو دهه پس از نظریه توسعه پایدار در نشست‌های سیاسی و علمی، روش‌ها، ابزار و شاخص‌ها با توجه به زمینه‌های تخصصی مطرح و مورد استفاده قرار گرفت و مطالعات و پژوهش‌های گسترده‌ای پیرامون آن انجام شده و همچنان ادامه دارد. سنجش و ارزیابی

¹- Sinclair

²- Shaalam

³- Akca

⁴- Okech

⁵- Farm tourism

⁶- Bed and Breakfast tourism

پایداری به عنوان یک رکن اصلی در برنامه‌ریزی‌ها محسوب می‌شود که در حل مشکلات اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی از اثربخشی زیادی برخوردار است (Department Of Geography, 1999)، و به عنوان فرایندی مورد توجه است که به سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیرندگان کمک می‌کند تا تصمیم بگیرند که آنها چه اقداماتی را باید و چه اقداماتی را نباید برای ساختن جامعه‌ای پایدارتر انجام دهند (pope, 2004: 596). در زمینه روش‌های ارزیابی توسعه پایدار باید اذعان داشت که اغلب به تدوین چارچوبی از شاخص‌ها اکتفا شده است، زیرا نمی‌توان بدون شاخص‌ها در این زمینه اقدام کرد و مقبول‌ترین رهیافت برای ارزیابی پایداری و ابزاری مناسب برای کنترل پیشرفت به سوی توسعه پایدار به شمار می‌رود (Tsaour, 2005: 3-5) که باید به گونه‌ای متفاوت از شاخص‌های سنتی و در درون چارچوب فرآیند توسعه مناسب نگریسته شوند و لذا این رویکرد به عنوان یکی از مهم‌ترین چارچوب‌های قابل عملیاتی شدن مرتبط با توسعه پایدار مورد توجه قرار گرفت و صاحب‌نظران مختلف تلاش کردند تا این شاخص‌ها را بسط و توسعه دهند (پوراصغر و همکاران، ۱۳۸۹: ۲).

بر اساس ادبیات ارزیابی پایداری گردشگری، مدل‌های ارزیابی توسعه پایدار گردشگری در صدد هستند تا مسیری منظم و سازماندهی شده را برای ترکیب و سنجش شاخص‌ها فراهم کنند. در حال حاضر نیز مدل‌های زیادی جهت ارزیابی پایداری و توسعه پایدار گردشگری ابداع شده است که به جنبه‌های مختلفی از توسعه و پایداری اشاره دارد که یکی از مطالعات جامع در این زمینه کار بوسل^۱ است که ۵ روش را برای ارزیابی پایداری آورده است که عبارتند از: ۱- جای پای اکولوژیک^۲ ۲- میزان سنج یا بارومتر پایداری^۳ ۳- انتخاب ویژه ۴- چارچوب فشار- وضعیت موجود- واکنش ۵- رویکرد اندام وار^۴ (Bossel, 1999: 13-14) و همچنین روش نقشه‌سازی چندمعیاره^۵ (Colson, 1989)، مدل رادار^۶ (Wong, 2006: 90) و مدل داشبورد پایداری^۷ (Hardi and Atkisson, 1999) از دیگر مدل‌های ارزیابی پایداری هستند. در مجموع مدل‌های زیادی نیز در طی سالیان اخیر، همچون مدل کارایی اکولوژیکی به وسیله WBCSD (۱۹۹۱)، پرگار پایداری به وسیله اتکینسون (۲۰۰۵)، شاخص پیشرفت زیست محیطی به وسیله WEF (۲۰۰۲) و بسیاری موارد دیگر، تکوین و گسترش یافته است. بیشتر این مدل‌ها به دلیل مشکلات موجود در زمینه سنجش و ارزیابی، وزن‌دهی و انتخاب شاخص به وسیله سیاست‌گذاران و پژوهشگران مورد استفاده قرار نمی‌گیرد.

سنجش پایداری نیز عرصه‌ای است که در آن کارهای پژوهشی و اجرایی بسیاری انجام شده است. ابزارها و روش‌های مختلفی برای اندازه‌گیری پیشرفت و رسیدن به توسعه پایدار طراحی شده است. لیکن با وجود دیدگاه‌های متفاوت در مورد پایداری، فقدان روش واحد پذیرفته شده همگانی که در تمام مناطق و بخش‌ها کاربرد داشته باشد جای تعجب نیست (بل و مورس، ۱۳۸۶: ۳۰). اگر ناپایداری به عنوان شرایط رفاه مستمر جامعه در نظر گرفته شود می‌توان گفت که در عصر مدرن فرآیند اندازه‌گیری از اواخر دهه ۱۹۴۰ شروع شد. اسپانگنبرگ (۲۰۰۵) معتقد است که از منظر علمی مواردی همچون ابزار اندازه‌گیری جامع یا شاخص پایداری نمی‌تواند وجود داشته باشد (singh et al, 2009: 160). وارھویت (۲۰۰۲) نیز اندازه‌گیری توسعه پایدار را به عنوان رویکردی دو مرحله‌ای در نظر می‌گیرد که در گام نخست پیشرفت‌های صورت گرفته در زمینه‌های مشخص انتخاب می‌گردد و به وسیله شاخص‌های توسعه پایدار اندازه‌گیری می‌شود و در قدم دوم پیشرفت‌های تحقق یافته در زمینه توسعه پایدار از طریق ترکیب آنها و بررسی ارتباط متقابل بین آنها مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (ibid, 15). در این بین مقبول‌ترین رهیافت برای اندازه‌گیری پایداری و توسعه پایدار، به کارگیری معرف‌ها و شاخص‌هاست (bell and morse, 2003: 16). به طور کلی هدف از اندازه‌گیری و یا سنجش پایداری، ارائه نمایی کلی از وضعیت پایداری در سطح فضا است که می‌تواند به صورت طیفی از پایداری کامل تا ناپایداری کامل امتداد یابد و در نهایت زمینه‌های شناسایی عوامل مؤثر بر پایداری را فراهم سازد (یاری حصار و همکاران، ۱۳۹۰: ۹۹).

¹- Bossel

²- Eco-System Welfare

³- Barometer Of Sustainability

⁴-Systemic Approach

⁵-Multicriteria Mapping

⁶-Radar(AMOEBA)

⁷-Dashboard Of Sustainability

روش تحقیق:

پژوهش حاضر از نوع پژوهش‌های بنیادی-اکتشافی و روش تحقیق آن بر مبنای ماهیت به صورت توصیفی-تحلیلی می‌باشد. برای گردآوری داده‌ها و اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی بهره‌گرفته شده است. جامعه آماری (۱۵۵۳ نفر) شامل دو گروه جامعه محلی (روستائیان) و گردشگران در روستاهای هدف گردشگری شهرستان نیر می‌باشد. حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران ۱۵۵ نفر برآورد گردید. پراکندگی تعداد نمونه‌ها در روستاها به صورت طبقه‌ای و بر اساس نسبت جمعیت آنها می‌باشد. نحوه انتخاب جامعه محلی به روش تصادفی سیستماتیک و نحوه انتخاب گردشگران به روش تصادفی ساده بوده است. (جدول شماره ۱ و ۲)

جدول ۲ - چارچوب شاخص‌های سنجش و ارزیابی پایداری تحقیق				جدول ۱ - ویژگی‌های عمومی جامعه آماری و نمونه			
ابعاد	نوع پرسشنامه	تعداد معیارها	تعداد شاخصها	حجم نمونه		جمعیت	نام روستا
				گردشگران	جامعه محلی		
اقتصادی	جامعه محلی	۳	۱۲	۱۱	۱۱	۱۰۹	کورعباسلو
	گردشگران	۲	۱۳	۶۱	۶۱	۶۱۷	قره شیران
اجتماعی	جامعه محلی	۴	۱۷	۴۱	۴۱	۴۱۱	ایلانجیق
	گردشگران	۳	۱۶	۴۲	۴۲	۴۱۶	گلستان
زیست محیطی	جامعه محلی	۳	۱۳	۱۵۵	۱۵۵	۱۵۵۳	کل
	گردشگران	۲	۱۲				

ماخذ: نگارندگان، ۱۳۹۳

با توجه به هدف تحقیق، انتخاب چارچوب شاخص‌های مبنایی تحقیق از اهمیت خاصی برخوردار است. انتخاب شاخص‌های مورد نظر در این تحقیق به روش تلفیقی (بر مبنای یافته‌های پژوهشی سایر محققین) صورت گرفته است. جدول (۴ و ۳).

جدول ۳- فهرست مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و نامگرهای سنجش و ارزیابی پایداری جامعه محلی

ابعاد	معیار	شاخص
اقتصادی	اشتغال و درآمد	۱- کاهش نرخ بیکاری ۲- جذب شاغلان ماهر در گردشگری ۳- افزایش رضایت جامعه محلی از درآمدهای حاصل از گردشگری ۴- افزایش فرصت‌های اشتغال برای جوانان ۵- افزایش قیمت زمین در روستا و اطراف آن
	توزیع درآمد و فرصت‌های شغلی	۶- جذب نیروی مازاد در بخش کشاورزی در فعالیت‌های وابسته به گردشگر ۷- افزایش درآمد شاغلان در بخش گردشگری در فصل گرم ۸- افزایش قدرت خرید جامعه محلی.
	تقویت اقتصادی	۹- ایجاد واحدهای اقتصادی محلی ۱۰- افزایش حمایت از سرمایه‌گذاران کوچک محلی ۱۱- سرمایه‌گذاری دولت در بخش گردشگری ۱۲- سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در زمینه گردشگری.
اجتماعی	تحولات اجتماعی و رفاهی	۱- نسبت معکوس میزان مهاجرت از روستا ۲- رضایت ساکنان محلی از ورود خدمات و زیرساخت‌های جدید ناشی از گردشگری ۳- افزایش سطح توسعه رفاه اجتماعی از لحاظ بهداشت، آموزش و ... ۴- افزایش سطح آگاهی و دانش عمومی مردم نسبت به محیط خود.
	حمایت از فرهنگ‌های بومی و میراث فرهنگی	۶- افزایش حمایت از صنایع دستی و موسیقی‌های محلی ۷- حفظ آداب و رسوم و مراسم سنتی منحصر به فرد روستایی ۸- میزان تغییر در ارزش‌ها و فرهنگ مردم محلی در اثر ورود گردشگران ۹- فعالیت‌های تبلیغاتی برای جذب گردشگر.
	مشارکت اجتماعی	۱۰- مشارکت مردم در اجرای طرح‌ها و برنامه‌های توسعه گردشگری ۱۱- مشارکت مردم در معرفی جاذبه‌های گردشگری به گردشگران ۱۲- مشارکت زنان و دختران در ارائه خدمات گردشگری ۱۳- ارتباط مردم روستا با گردشگران ۱۴- شرکت در دوره‌های آموزشی جهت خدمات دهی به گردشگران.
زیست محیطی	توسعه زیرساخت‌های محلی خدمات اجتماعی	۱۵- افزایش سهولت دسترسی به روستا از طریق بهبود معابر اصلی و فرعی ۱۶- افزایش کیفیت خدمات اسکان، غذا و حمل و نقل ۱۷- در دسترس بودن خدمات اسکان و حمل و نقل و فرآورده‌های محلی.
	تغییرات کاربری	۱- نسبت معکوس تغییرات کاربری اراضی کشاورزی و باغات به فعالیت‌های دیگر ۲- نسبت معکوس ساخت و سازهای بدون برنامه در فضای طبیعی برای جذب گردشگر ۳- بهره‌برداری از ظرفیت‌های طبیعی موجود در روستا.
	آلودگی محیط	۴- رعایت پاکیزگی محیط ۵- جمع‌آوری و دفع آب‌های سطحی ۶- بهبود روش‌های دفع زباله ۷- میزان دسترسی به خدمات بهداشتی ۸- همکاری در حفظ و بهداشت محیط ۹- نسبت معکوس تأثیر گردشگران بر آلودگی هوا.
	تخریب محیط	۱۰- نسبت معکوس میزان تخریب زیبایی‌های طبیعی ۱۱- اعتقاد به حفاظت از طبیعت ۱۲- نسبت معکوس کاهش گونه‌های گیاهی ۱۳- نسبت معکوس کاهش گونه‌های جانوری.

ماخذ: جمعه‌پور، ۱۳۹۰؛ یاری حصار، ۱۳۹۰؛ رکن‌الدین افتخاری و همکاران، ۱۳۹۰؛ قدیمی و علیقلی فیروزجایی، ۱۳۹۱؛ سجاسی قیداری، ۱۳۹۳.

جدول ۴- فهرست مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و نماگرهای سنجش و ارزیابی پایداری گردشگران

ابعاد	معیار	شاخص
اقتصادی	رفاه اقتصادی	۱- نسبت معکوس هزینه حمل و نقل ۲- نسبت معکوس هزینه بازدید از جاذبه‌های طبیعی ۳- نسبت معکوس هزینه بازدید از جاذبه‌های تاریخی ۴- نسبت معکوس هزینه اقامت در روستا ۵- صنایع دستی و محلی روستا ۶- نسبت معکوس سطح قیمت فرآورده‌های محلی روستا ۷- وجود هتل و مسفرخانه و سایر فضاهای اقامتی.
	سرمایه-گذاری	۸- میزان سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته برای خدمات گردشگری ۹- سرمایه‌گذاری در مشاغل سنتی ۱۰- سرمایه‌گذاری‌های غیردولتی در جاذبه‌های گردشگری ۱۱- سرمایه‌گذاری‌های دولتی در جاذبه‌ها ۱۲- بهره‌برداری از ظرفیت‌های طبیعی موجود در روستا ۱۳- وجود واحدهای اقتصادی مرتبط با صنایع و فرآورده‌های بومی.
اجتماعی	خدمات رفاهی	۱- رضایت از نحوه پذیرایی و کیفیت غذا ۲- کیفیت مناسب سرویس‌های بهداشتی ۳- وجود پارکینگ و محل‌های مناسب برای اتومبیل ۴- موافقت با سفر به روستا در فصل گرم ۵- موافقت با سفر به روستا در فصل سرد ۶- رضایت از کیفیت مسافرخانه‌ها و سایر فضاهای اقامتی.
	مهمان نوازی	۷- دوستانه و مؤدبانه بودن رفتار جامعه محلی با گردشگران ۸- نسبت معکوس نزاع و درگیری با جامعه محلی ۹- احساس امنیت و آرامش خاطر در روستا ۱۰- احترام به فرهنگ‌ها و سنت‌های روستائیان.
زیست محیطی	دسترسی و آمد و شد	۱۱- دسترسی مناسب به روستا ۱۲- وجود راه‌های ارتباطی مناسب ۱۳- دسترسی آسان به جاذبه‌های طبیعی موجود در منطقه. ۱۴- امکانات لازم برای اقامت در روستا ۱۵- راهنمایی‌های روستائیان برای معرفی منطقه به گردشگران ۱۶- دسترسی به اطلاعات روز و اینترنت در روستا
	تنوع زیستی	۱- وجود جاذبه‌های طبیعی منحصر به فرد در روستا ۲- کیفیت مناظر طبیعی ۳- کیفیت ظاهری جاذبه‌ها و مکان‌های دیدنی ۴- تنوع پوشش گیاهی و جانوری در منطقه
	بهداشت محیط	۵- وضعیت بهداشت روستا ۶- جمع‌آوری و دفع آب‌های سطحی ۷- شیوه‌های بهداشتی دفع زباله و پس مانده‌ها ۸- وضعیت بهداشت عمومی در محدوده اطراف روستا ۹- دسترسی مناسب به خدمات بهداشتی درمانی ۱۰- رعایت پاکیزگی محیط ۱۱- اعتقاد به حفاظت از محیط زیست و طبیعت ۱۲- میزان فعالیت و تبلیغات ساکنان روستا برای حفظ محیط زیست

مأخذ: جمعه‌پور، ۱۳۹۰؛ یاری حصار، ۱۳۹۰؛ زرغام بروجنی و نیک بین، ۱۳۹۱؛ سجاسی قیداری، ۱۳۹۳.

در این تحقیق به منظور سنجش پایداری از مدل‌های رادار (*AMOEB*) و بارومتر پایداری پرسکات آلن استفاده شده است. مدل رادار که توان یکپارچگی مجموعه‌ای از شاخص‌های مختلف و متنوع را باهم دارد به طور عام شامل یک‌چند ضلعی است که از هر ضلع یک محور عمود بر مرکز آن امتداد یافته است. در این مدل به ازای هر شاخص، یک ضلع و یک محور وجود دارد و عملکرد و شرایط اندازه‌گیری شده مرتبط با هر شاخص بر روی محورها مشخص شده و در نهایت نقاط مرتبط با شاخص‌ها به هم وصل خواهند شد (*Wong, 2006: 90*). در این روش شاخص‌ها مانند شاخه‌های منظم حول قطرهای دایره-ای دوران می‌یابند (*Bossel, 1999: 104*) و یک مبنای استاندارد نیز وجود دارد که سایر شاخص‌ها بر اساس آن مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. این مبنا ارزش بهینه برای دستیابی به شرایط توسعه پایدار را نشان می‌دهد که نسبت به ۱ یا ۱۰۰ است و در هر محور برای حصول شرایط پایداری، ارزش شاخص مورد نظر باید با این مبنا منطبق باشد.

برای ارزیابی ابعاد اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی توسعه پایدار، بارومتر پایداری ارائه شده است که مرکب از دو عنصر اصلی به نام رفاه اکوسیستم^۱ و رفاه انسانی^۲ است که هر دوی آن‌ها باید برای رسیدن به شرایط پایداری باید ارتقاء یابند (*Prescott & Allen, 1995: 48*). بر اساس طبقه‌بندی پرسکات آلن حالت پایداری بین صفر و یک خواهد بود که در جدول شماره ۵ آمده است.

^۱- Ecosystem Welfare

^۲- Human Welfare

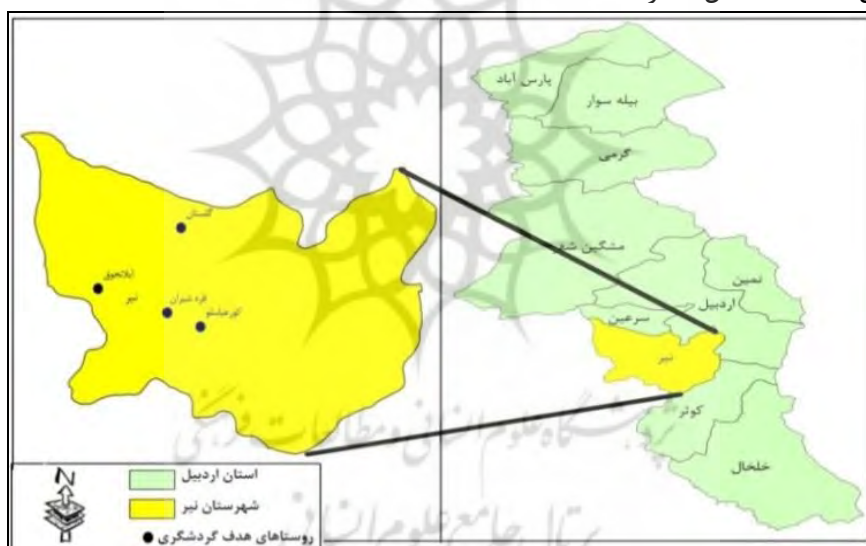
جدول ۵- طبقه‌بندی پایداری از دیدگاه پرسکات و آلن

حالت پایداری	ارزش پایداری
ناپایدار	۰-۰/۲
ناپایداری بالقوه	۰/۰-۰/۴
پایداری متوسط	۰/۴-۰/۶
پایداری بالقوه	۰/۶-۰/۸
پایدار	۰/۸-۱

مأخذ: یاری حصار، ۱۳۹۰: ۶۵.

محدوده مورد مطالعه:

شهرستان نیر با وسعت ۱۴۹۵/۴ کیلومتر مربع ۸/۳۳ درصد از کل استان اردبیل را شامل می‌شود و از نظر موقعیت جغرافیایی در ۴۷ درجه و ۵۹ دقیقه طول شرقی و ۳۸ درجه و ۲ دقیقه عرض شمالی، ارتفاع ۱۴۵۰ متری از سطح دریا قرار دارد و از نظر موقعیت نسبی نیز در ۳۲ کیلومتری جنوب غربی اردبیل واقع شده است. این شهرستان دارای دو بخش مرکزی و کورائیم و ۴ دهستان می‌باشد که متشکل از ۱۰۰ روستا و ۲ شهر است. در بخش خدمات و گردشگری وجود آب‌گرم‌هایی مانند قیینرجه، بورجلو، سقزچی، ایلانجیق (ولیعصر) و قره شیران و وجود منطقه زیبای بولاخار در مجاورت شهر نیر، وجود دژ قدیمی و طبیعت زیبا و با صفا در روستای گلستان از پتانسیل مطلوب شهرستان برای جذب گردشگری می‌باشد (سالنامه آماری استان اردبیل، ۱۳۹۰). (شکل شماره ۱).

شکل ۱- محدوده مورد مطالعه

یافته‌های تحقیق:

در این بخش از پژوهش در ابتدا و به منظور پاسخ به سؤال نخست پژوهش (دیدگاه گردشگران و جامعه محلی شاخص‌های گردشگری در چه وضعیتی قرار دارند؟) هر کدام از مؤلفه‌های پایداری که خود شامل ناگرهای مختلفی است طبقه‌بندی شده و وضعیت پایداری آنها بر اساس طبقه‌بندی پرسکات و آلن مشخص شده است.

برای سنجش پایداری اقتصادی روستاهای مورد مطالعه از دیدگاه جامعه محلی و گردشگران از مجموع شاخص‌ها و ناگرهای تعریف شده و بر اساس تجزیه و تحلیل‌های حاصل از جدول شماره ۶ روستای کورعباسلو از دیدگاه جامعه با (۰/۶۴۸) در وضعیت پایداری متوسط، از دیدگاه گردشگران با (۰/۳۸) در وضعیت ناپایداری بالقوه، روستای قره شیران از دیدگاه جامعه محلی با (۰/۲۷۱) در وضعیت ناپایداری بالقوه، از دیدگاه گردشگران با (۰/۵۷۵) در وضعیت پایداری متوسط، روستای ایلانجیق با میزان پایداری (۰/۵۳۴) از دیدگاه جامعه محلی در وضعیت پایداری متوسط و از دیدگاه گردشگران نیز با

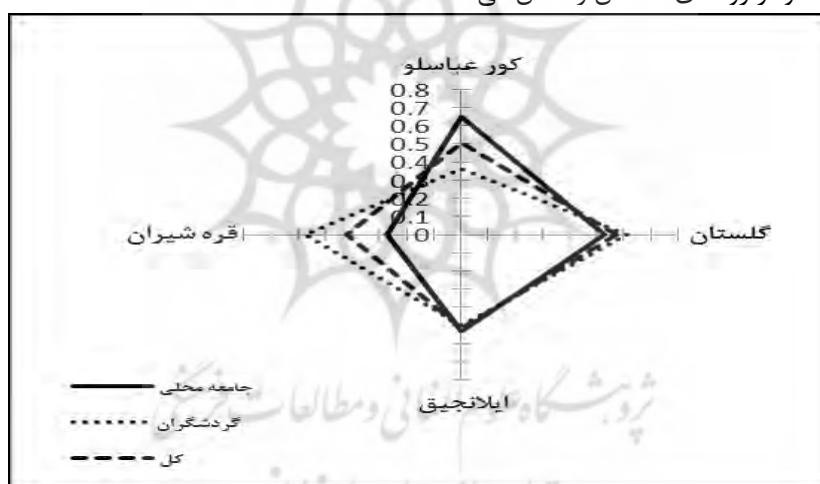
(۰/۵۰۱) در وضعیت پایداری متوسط قرار داشت و در نهایت روستای گلستان از دیدگاه جامعه محلی با (۰/۵۳۱) در وضعیت پایداری متوسط و از دیدگاه گردشگران با (۰/۶۱۳) در وضعیت پایداری بالقوه قرار داشت. نتایج بررسی آمارهای فوق نشان می-دهد که در مجموع کل روستاهای مورد مطالعه هم از دیدگاه جامعه محلی و هم گردشگران از منظر پایداری اقتصادی در وضعیت پایداری متوسط قرار دارند.

جدول ۶- میزان پایداری اقتصادی روستاهای مورد مطالعه

متوسط کل		گردشگران		جامعه محلی		روستا
سطح پایداری	میزان پایداری	سطح پایداری	میزان پایداری	سطح پایداری	میزان پایداری	
پایداری متوسط	۰/۵۰۵	ناپایداری بالقوه	۰/۳۶۲	پایداری بالقوه	۰/۶۴۸	کور عباسلو
پایداری متوسط	۰/۴۲۳	پایداری متوسط	۰/۵۷۵	ناپایداری بالقوه	۰/۲۷۱	قره شیران
پایداری متوسط	۰/۵۱۷	پایداری متوسط	۰/۵۰۱	پایداری متوسط	۰/۵۳۴	ایلانجیق
پایداری متوسط	۰/۵۷۲	پایداری بالقوه	۰/۶۱۳	پایداری متوسط	۰/۵۳۱	گلستان
پایداری متوسط	۰/۵۰۴	پایداری متوسط	۰/۵۱۳	پایداری متوسط	۰/۴۹۶	کل محدوده

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۳.

شکل شماره ۲ رادار پایداری اقتصادی را از دیدگاه هر دو جامعه مورد مطالعه نشان می-دهد که با توجه به نظر جامعه محلی جهت رادار به سمت روستای کور عباسلو است که در سطح پایداری بهتری نسبت به بقیه روستاها قرار دارد. بر اساس نظر گردشگران جهت نمودار روستای گلستان را نشان می-دهد.

شکل ۲- رادار وضعیت پایداری اقتصادی - منبع: نگارندگان، ۱۳۹۳.

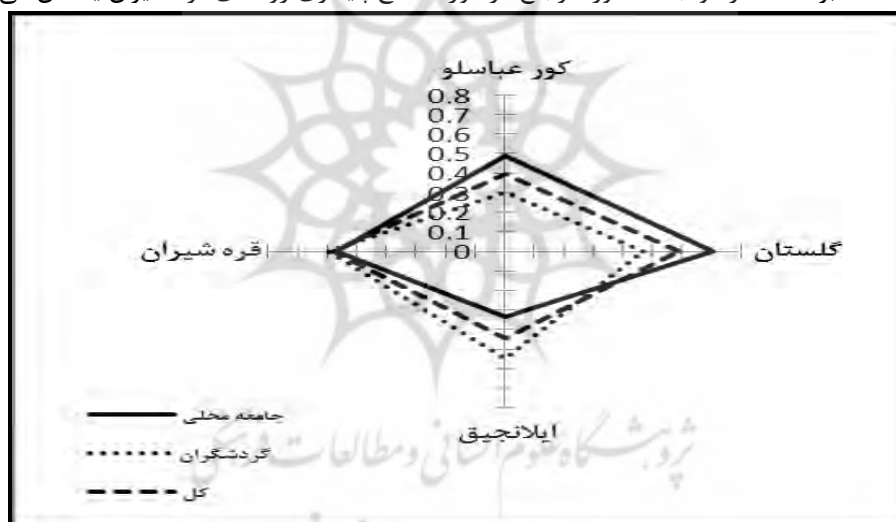
در رابطه با نماگرهای پایداری اجتماعی از دیدگاه جامعه محلی و گردشگران همانگونه که جدول شماره ۷ نشان می-دهد، از دیدگاه جامعه محلی روستای کور عباسلو با (۰/۴۸۸) در وضعیت پایداری متوسط و از دیدگاه گردشگران با (۰/۳۰۱) در وضعیت پایداری بالقوه، روستای قره شیران از دیدگاه جامعه محلی با (۰/۵۶۷) و از دیدگاه گردشگران با (۰/۵۹۷) در وضعیت پایداری متوسط، روستای ایلانجیق از دیدگاه جامعه محلی (۰/۳۳۴) در وضعیت ناپایداری بالقوه، از دیدگاه گردشگران با (۰/۵۵۰) در وضعیت پایداری متوسط و روستای گلستان نیز از دیدگاه جامعه محلی با (۰/۷۰۶) در وضعیت پایداری بالقوه و از دیدگاه گردشگران با (۰/۴۶۸) در وضعیت پایداری متوسط قرار دارد. این یافته‌ها بیانگر این است که محدوده مورد مطالعه بر اساس نظرات کسب شده از هر دو گروه از لحاظ شاخص‌های پایداری اجتماعی در وضعیت پایداری متوسط قرار گرفته است.

جدول ۷- میزان پایداری اجتماعی روستاهای مورد مطالعه

روستا	جامعه محلی		گردشگران		متوسط کل	
	میزان پایداری	سطح پایداری	میزان پایداری	سطح پایداری	میزان پایداری	سطح پایداری
کور عباسلو	۰/۴۸۸	پایداری متوسط	۰/۳۰۱	ناپایداری بالقوه	۰/۳۹۵	ناپایداری بالقوه
قره شیران	۰/۵۶۷	پایداری متوسط	۰/۵۹۷	پایداری متوسط	۰/۵۸۲	پایداری متوسط
ایلانجیق	۰/۳۳۴	ناپایداری بالقوه	۰/۵۵۰	پایداری متوسط	۰/۴۴۲	پایداری متوسط
گلستان	۰/۷۰۶	پایداری بالقوه	۰/۴۶۸	پایداری متوسط	۰/۵۸۷	پایداری متوسط
کل محدوده	۰/۵۲۴	پایداری متوسط	۰/۴۷۹	پایداری متوسط	۰/۵۰۱	پایداری متوسط

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۳.

با توجه به داده‌های حاصل از جدول شاخص‌های پایداری اجتماعی اقدام به ترسیم رادار پایداری اجتماعی روستاهای مورد مطالعه بر اساس نظریات جامعه محلی و گردشگران گردید. (شکل شماره ۳). که بر اساس نظرات جامعه محلی جهت رادار به سمت روستای گلستان است که دارای پایداری بالقوه و در سطحی بالاتر از بقیه روستاها قرار دارد، ولی از نظر گردشگران جهت رادار به سمت روستای قره شیران است این موضوع بیانگر این واقعیت است که روستاهای کورعباسلو و گلستان از منظر جامعه محلی در وضعیت بهتری قرار گرفته اند اما از نظر گردشگران، روستای ایلانجیق از سطح پایداری بالاتری واقع شده است. برداشت هر دو جامعه مورد ارجاع در مورد سطح پایداری روستای قره شیران یکسان می باشد.

شکل ۳- رادار وضعیت پایداری اجتماعی - منبع: نگارندگان، ۱۳۹۳.

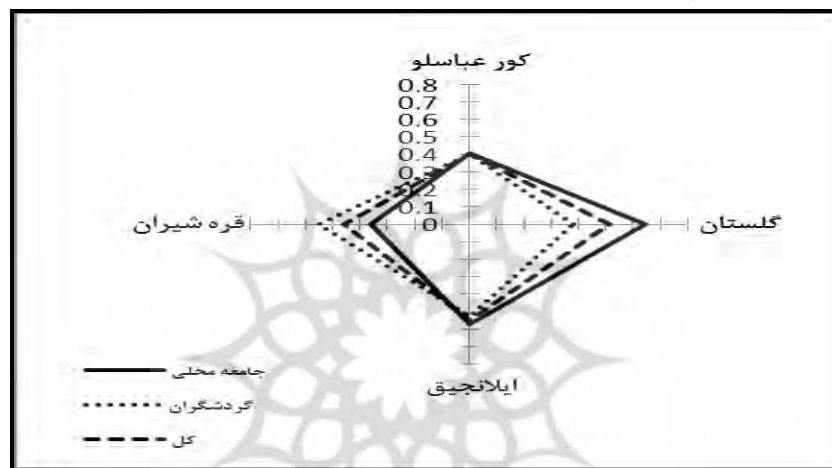
آخرین مؤلفه پایداری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، شاخص‌های پایداری زیست محیطی است که جدول شماره ۸ نتایج نهایی حاصل از نماگرهای این مؤلفه نشان داده است. با توجه به میزان پایداری‌های بدست آمده بر اساس نظر هر دو گروه مورد مطالعه و میانگین بدست آمده از نظریات آنها که رقمی برابر با ۰/۴۸۱ است بیانگر آن است که پایداری زیست محیطی نیز همانند پایداری اقتصادی و اجتماعی در سطح متوسط قرار دارد.

جدول ۸- میزان پایداری زیست محیطی روستاهای مورد مطالعه

روستا	جامعه محلی		گردشگران		متوسط کل	
	میزان پایداری	سطح پایداری	میزان پایداری	سطح پایداری	میزان پایداری	سطح پایداری
کور عباسلو	۰/۴۰۴	پایداری متوسط	۰/۴۰۲	پایداری متوسط	۰/۴۰۳	پایداری متوسط
قره شیران	۰/۳۶۲	ناپایداری بالقوه	۰/۵۵۴	پایداری متوسط	۰/۴۵۸	پایداری متوسط
ایلانجیق	۰/۵۷۰	پایداری متوسط	۰/۵۲۹	پایداری متوسط	۰/۵۵۰	پایداری متوسط
گلستان	۰/۶۴۳	پایداری بالقوه	۰/۳۸۲	ناپایداری بالقوه	۰/۵۱۳	پایداری متوسط
کل محدوده	۰/۴۹۵	پایداری متوسط	۰/۴۶۷	پایداری متوسط	۰/۴۸۱	پایداری متوسط

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۳.

شکل شماره ۴ رادار پایداری زیست محیطی را بر اساس نظر هر دو گروه نشان می‌دهد که با توجه به آن از دیدگاه جامعه محلی روستای گلستان در وضعیت پایداری بالقوه قرار داشت.

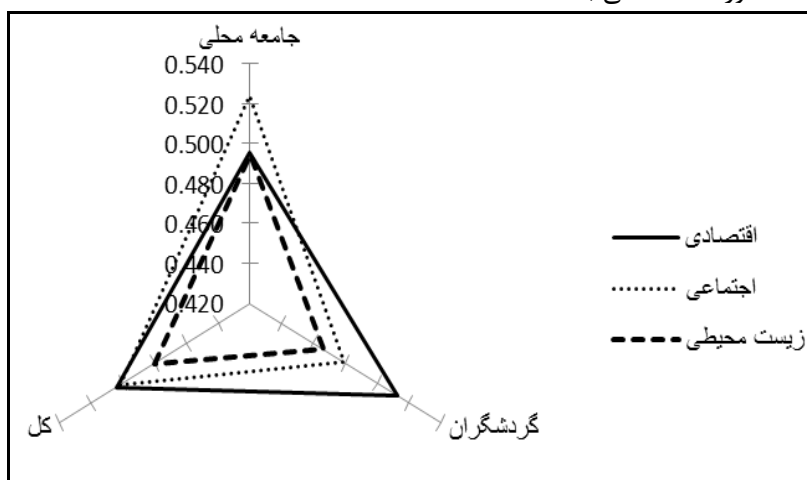

شکل ۴- رادار وضعیت پایداری زیست محیطی - منبع: نگارندگان، ۱۳۹۳.

در ادامه و در پاسخ به سوال بعدی پژوهش (آیا بین ابعاد مختلف و شاخص‌های توسعه پایدار همسویی وجود دارد؟) می‌توان گفت در هر کدام از نمودارهای فوق سمت پایداری متفاوت است. از نظر جامعه محلی بعد اجتماعی و از منظر گردشگران نیز بعد اقتصادی پایدارتر است. (اشکال شماره ۵، ۶ و ۷).

بررسی این نتایج و تلفیق رادارهای پایداری نشانگر آن است که شاخص‌ها و مؤلفه‌های زیست محیطی از هر سه منظر ناپایدارتر از سایر ابعاد ارزیابی شده است. (شکل شماره ۸). این نشان از ضرورت اتخاذ رویکردهای زیست محیطی در رویه‌های مدیریت گردشگری منطقه مورد مطالعه می‌باشد.

شکل ۸- مقایسه تطبیقی ابعاد گردشگری پایدار از منظر گروه‌های هدف (یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۳)

به منظور سنجش میزان پایداری و تعیین جایگاه روستاهای مورد مطالعه در سطوح طبقه‌بندی شده پایداری پرسکات آلن در روستاهای مورد مطالعه از مدل بارومتر پایداری استفاده گردید. (جدول شماره ۹).

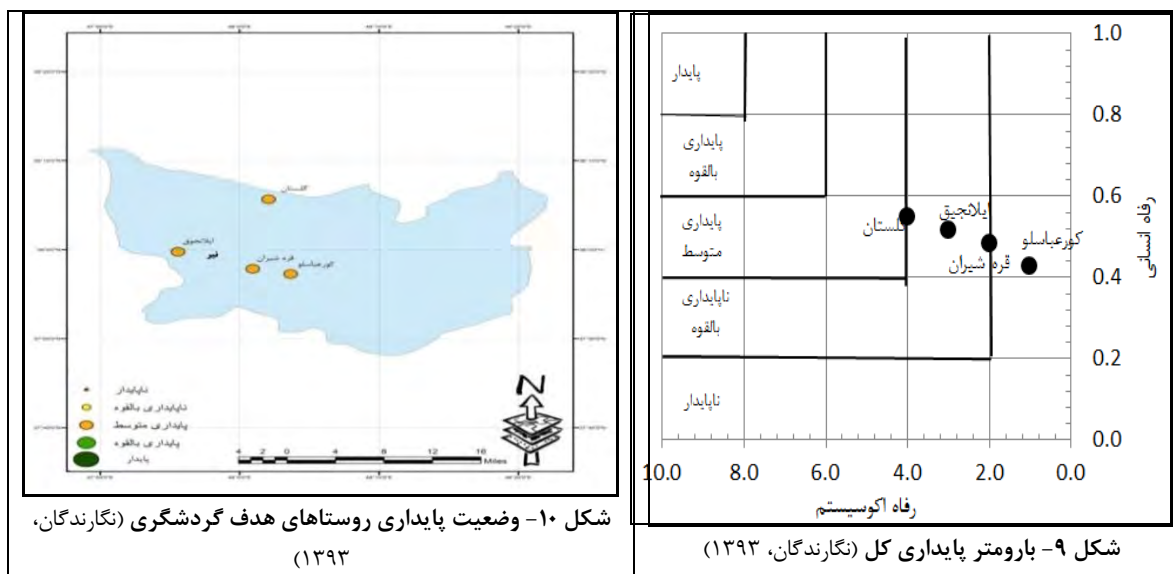
جدول ۹- وضعیت شاخص رفاه انسانی و رفاه اکوسیستم^۱ در منطقه مورد مطالعه

روستاها	جامعه محلی		گردشگران		کل	
	رفاه انسانی	رفاه اکوسیستم	رفاه انسانی	رفاه اکوسیستم	رفاه انسانی	رفاه اکوسیستم
کورعباسلو	۰/۵۶۸	۰/۴۰۴	۰/۳۳۲	۰/۴۰۲	۰/۴۵۰	۰/۴۰۳
قره شیران	۰/۴۱۹	۰/۳۶۲	۰/۵۸۶	۰/۵۵۴	۰/۵۰۳	۰/۴۵۸
ایلانجیق	۰/۴۳۴	۰/۵۷۰	۰/۵۲۵	۰/۵۲۹	۰/۴۸۰	۰/۵۵۰
گلستان	۰/۶۱۸	۰/۶۴۳	۰/۵۴۱	۰/۳۸۲	۰/۵۸۰	۰/۵۱۳
کل	۰/۵۱۰	۰/۴۹۵	۰/۴۹۶	۰/۴۶۷	۰/۵۰۳	۰/۴۸۱

مأخذ: نگارندگان، ۱۳۹۳

متوسط رفاه انسانی از دیدگاه جامعه محلی (۰/۵۱۰) و از دیدگاه گردشگران با (۰/۴۹۶) دارای پایداری متوسط و رفاه اکوسیستم نیز با توجه به نظرات جامعه محلی با (۰/۴۹۴) و گردشگران با (۰/۴۶۶) در سطح پایداری متوسط ارزیابی گردید. با توجه به جدول ۹ و شکل ۱۱ متوسط پایداری کل که از متوسط رفاه انسانی و اکوسیستم از هر دو جامعه مورد مطالعه بدست آمده است بیانگر این است که متوسط کل رفاه انسانی با ۰/۵۰۳ دارای پایداری متوسط و متوسط کل رفاه اکوسیستم نیز با ۰/۴۸۱ دارای پایداری متوسط است. با توجه به تفاوت این ارقام و وضعیت پایداری می‌توان گفت هم بر اساس نظر گردشگران و هم جامعه محلی رفاه انسانی دارای وضعیت بهتری نسبت به رفاه اکوسیستم است. (اشکال ۹ و ۱۰).

^۱ - مطابق اصول حاکم بر ترسیم بارومتر پایداری پرسکات آلن، رفاه انسانی از محاسبه متوسط شاخص‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و رفاه اکوسیستم نیز از متوسط شاخص‌های زیست محیطی و کالبدی بدست آمده است.

نتیجه‌گیری و ارائه راهکارها:

پژوهش حاضر با هدف سنجش و ارزیابی پایداری در روستاهای هدف گردشگری شهرستان نیر از دیدگاه دو گروه محلی و گردشگران انجام شده است. نتایج بدست آمده بیانگر آن است، شاخص‌های اقتصادی از دیدگاه جامعه محلی (۰/۴۹۶) و گردشگران با (۰/۵۱۳) در سطح متوسط، شاخص‌های اجتماعی هم از دیدگاه جامعه محلی (۰/۵۲۴) و هم گردشگران (۰/۴۷۹) در وضعیت متوسط قرار دارد و شاخص‌های زیست محیطی نیز از نظر جامعه محلی با (۰/۴۹۴) و گردشگران با (۰/۴۶۶) در وضعیت پایداری متوسط قرار دارند. همچنین فعالیت‌های گردشگری در این روستاها با توجه به میزان پایداری کل از دیدگاه جامعه محلی با ۰/۵۰۵ و گردشگران با ۰/۴۸۶ در سطح متوسط قرار دارد. مقایسه وضعیت پایداری روستاها با هم از دیدگاه جامعه محلی و گردشگران همانگونه که یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد میزان پایداری اقتصادی و در مرتبه بعد با اندک تفاوتی پایداری اجتماعی دارای وضعیت مطلوب‌تری نسبت به شاخص‌های پایداری زیست محیطی هستند. وضعیت کلی رفاه اکوسیستم و رفاه انسانی نیز با توجه به مقادیر بدست آمده بیانگر این مطلب است که شاخص‌های رفاه انسانی دارای موقعیت مناسب‌تری نسبت به رفاه اکوسیستم است.

نظر به آنکه برای رسیدن به وضعیت پایداری مطلوب در منطقه باید درک صحیحی از درخواست‌های مورد نیاز جامعه محلی و گردشگران در منطقه وجود داشته باشد برای بهبود وضعیت شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی توسعه پایدار گردشگری در منطقه و افزایش کیفیت زندگی جامعه محلی (میزبان) و رضایت گردشگران راهکارهای زیر ارائه می‌گردد:

- با توجه به پایین بودن میزان پایداری زیست محیطی، برنامه‌ریزی‌ها باید در جهت ارتقاء نماگرهای این بعد و اولویت دادن به حفاظت از عرصه‌های زیست محیطی قرار گیرد و با اقداماتی از جمله افزایش فعالیت‌های تبلیغاتی برای حفاظت از طبیعت و محیط زیست، حفاظت از گونه‌های گیاهی و جانوری خاص موجود در منطقه، نظارت بر ساخت و سازها و سازماندهی آنها از نابودی بیشتر زمین‌های کشاورزی جلوگیری شود و در نهایت با ایجاد شبکه معابر و دفع آبهای سطحی به زیبا سازی و پایداری زیست محیطی توجه خاصی مبذول گردد.
- با توجه به پتانسیل‌ها و توانمندی‌های منطقه به لحاظ کوهستانی بودن، وجود چشمه‌های آبگرم و ارتفاعات برف‌گیر و بسیاری موارد دیگر، انواع مختلف گردشگری طبیعت محور با اثرات منفی کمتر بر محیط زیست در سیاست‌گذاری‌ها مورد حمایت قرار گیرد تا علاوه بر جنبه حفاظت از محیط زیست و معرفی و توسعه جاذبه‌ها به رونق اقتصادی نیز بیانجامد.
- احیای فرهنگ جامعه میزبان و معرفی آن به گردشگران از طریق افراد بومی در چارچوب گردشگری اجتماع محور مخصوصاً از طریق صنایع دستی، موسیقی محلی و غذاهای محلی، تقویت مشارکت زنان و دختران در امور مختلف و برگزاری جلسات

و کلاس‌های توجیهی توسط سازمان‌های محلی و افزایش سطح دانش و آگاهی عمومی مردم به تقویت پایداری اجتماعی روستاهای مورد مطالعه اقدام نمود.

- از طریق توسعه جاذبه‌های گردشگری و حفظ و مرمت آنها و همچنین راه اندازی تورهای گردشگری و ایجاد کمپینگ‌های مناسب اقامتی در روستا به ایجاد اشتغال‌زایی برای جوانان اقدام نمود.

References

1. Akbari Samani, N., Badri, S. A. And Salman, M. (2013): *Evaluation of rural tourism: the Saman- Shahrekord city, Journal of Geography and Regional urban planning, no9, pp 29-48. In persian*
2. Akca, H.(2010): *Assessment of Rural Tourism in Turkey Using SWOT Analysis, Journal of Applied Sciences, 6 (13).*
3. *Annual Statistical 2011 Aedebil province.*
4. Bell, S. and Morse S, (2003): *Measuring Sustainability: Learning by Doing, Earth scan, London.*
5. Bell, S. and Morse, S. (2006): *Stability testing, Translate naser shahsavani and yadolah azarin far, University Press Ferdowsi Mashhad. In persian*
6. Bossel, H,(1999): *Indicators for Sustainable Development: Theory, Method, Applications, A Report to the Balaton, Group IISD, Canada.*
7. Cater, E,(2000): *Ecotourism in the world; Problems and prospect for sustainability, New York, NY: John Wiley and Sons.*
8. Colson G., Bruyn, C.D,(1989): *Models and methods in multiple objectives decision making Math, Compute, Modelling, No12, pp1201-1211.*
9. Department Of Geography,(1999): *an evaluating of environmental assessment in costa rica, Javier mateovega, university of western Ontario, London, Canada development. Ecological Economics, No 48, pp 369-384.*
10. Dwyer, L., Edwards, D., Mistilis, N., Roman, C., Scott, N,(2009): *Destination and enterprise management for a tourism future, Tourism Management, No2, pp63-74.*
11. Eiliott, A,(1997): *politics and public sector management London: Rout ledge, tourism, No 1, p2.*
12. Ghadami, M. And Aligholi Zadeh Firouzjaji, N. (2012): *Target of Tourism Development in the context of sustainability, Case Study: Rural Tmshkl- city Tonekabon, Geographical Research, vol27, no1, pp79-104, In Persian.*
13. Hafeznia, M.R. (2011): *Introduction to Research Methods in Human Sciences, A fundamental revision with additions, Edition 19, Publisher samt, Tehran, (In Persian).*
14. Hardi, A.(1999): *the dashboard of sustainability, Winnipeg, Manitoba, Canada: consultative group on sustainable development indicators and international institute for sustainable development.*
15. Irshad, H.M.(2010): *Rural Tourism An Overview, Rural Development Division, Agriculture And Rural Development.*
16. Jomee Poor, M. And Ahmadi, Sh.(2011): *Impact of tourism on sustainable rural livelihood case study: Village Baraghan, City Savojbolagh, Rural Research, vol2, no 1, pp33-66, in Persian.*
17. Khani, F., Ghasemi, A.T. and Ghanbari Nasab, Ali. (2009): *The effects of coastal tourism, based on a survey of rural households (Case Study: Chamkhaleh village, city Langerud), human geography, vol4, no1, pp64-51, in persian.*
18. Liue, Z.(2010): *Sustainable tourism development: A critique", sustainable tourism, vol11, No 6, pp 459-475.*

19. Molaei Hashjin, N., ebrahimi, H. (2015): *Identify the strengths and attractions Tourism and its impact on attracting tourists in the city Amlash, Regional Planning, vol4, no16, pp95-108, in persian.*
20. Okech, R.(2012): *Rural Tourism As A Sustainable Development Alternative: An Analysis Whit Special Reference To Loanda, Kenya, Cultur, pp36-54.*
21. Poorasghr Sangachin, F., Salehi, I. And Masnavi ,M.R.(2010): *Compare comparative analytical assays sustainable development, Journal of Environmental Research, vol1, no 1, pp67-82, in persian.*
22. Pope, J.(2004): *Conceptualizing sustainability assessment, Environmental Impact Assessment Review, No 24, pp 595 – 616.*
23. Prescott-Allen, R.(1995): *Assessing Rural Sustainability, International Union For Conservation Of Nature And Natural Resources - World Conservation Union.*
24. Rezvani, M.r., Akbarian Ronizi, S. R., Rokn Aldin Eftekhari, A.R. and Badr, S.A.(2012): *Explain the sustainability benchmark indices in assessing the impacts of tourism patterns in rural areas around metropolis, Research in Human Geography, no81, pp69-94, in persian.*
25. RoknAdin Eftekhari, A.R., Mahdavi, D. and Poortaheri, M.(2010): *Native process of sustainable development indicators of rural tourism in Iran, Rural research, vol1, no 4, pp1-14i , In Persian.*
26. Scott, d., Lemieux, c,(2010): *Weather and Climate Information for Tourism, Environmental Sciences, No 1, pp 146-183.*
27. Shaalam, I. M.(2005): *Sustainable tourism development in the Red Sea of Egypt threats and opportunities, Cleaner Production, No13, pp 83-87.*
28. Shakur, A., Qureshi, M.B., Lashkari, M. And Jafari, M. (2011): *Assessing how sustainable tourism, in Paradise Lost Bevan mamasani using ecological footprint model, New approaches in human geography, no11, pp57-68, , In Persian.*
29. Sinclair Donald,(2003): *Developing indigenous tourism: challenges for the Guianas, International, Contemporary Hospitality Management, No15, pp140-146.*
30. Singh, R, Murty, H. Gupta, S. Dikshit, A., 2009, *An Overview of Sustainability Assessment Methodologies of Ecological Indicators, Vol. 9, No. 2.*
31. Smid. S.,Zuart. P.(2002): *Tourism On Cyprus Study on The Situation Of En Terprises, The Industry and The Service in Turkey, Cypusandmalta, pp 228-239.*
32. Sojasi Ghidari, H ., Rumiani, A. And Jafari, N. (2014): *Evaluation and assessment of rural tourism destinations from the perspective of local communities, Case Study: Rural darb Gonbd- city Kuhdasht, Spatial planning, vol 4, no 1, pp103-126, , In Persian.*
33. Stasiukynas, A., Raslanas, S., Jurgelaityte, E.(2013): *Sustainability Assessment Studies of Recreational Buildings, Procedia Engineering, No 57, pp 929-937.*
34. Tsaour, E.(2005): *Evaluating Ecotourism Sustainability Form The Integrated Perspective Of Resource, Tourism Management, No 22, pp.1-44.*
35. Wong, C,(2006): *Indicator for Urban And Regional Planning, The Interplay of Policy and Methods, Routledge publisher, London and new York, p90.*
36. Yari Hesar, A., Badri, S. A. and Faraji Sabokbar, H.A. (2011): *Evaluation and assessment of Tehran Metropolis rural areas, rural research, no4, pp89-122, , In Persian.*
37. Zargham Boroujeni, H. and Nickbin, M.(2012): *Assess sustainability of tourism development in Kish Island, Economic Research, vol12, no2, pp137-168, , In Persian.*